

2. Geografie průmyslu: přehled literatury s důrazem na geografii českou a slovenskou

Jedním z vědních oborů, který zkoumá průmysl a industrializační proces, je geografie, jež ho studuje v časoprostorovém kontextu. Jak uvádí V. Székely (1989a) geografie průmyslu se začala formovat na počátku dvacátého století a bouřlivým rozvojem prošla zejména v zemích s vyspělým průmyslem v období po druhé světové válce. I když patří mezi mladší odvětví geografie, vydobyla si již svoje postavení jako samostatná vědní disciplína.

Poprvé se to projevilo na jednání 22. Mezinárodního kongresu geografů v Montrealu v roce 1972, kdy ustavením „Pracovní skupiny geografie průmyslu“ v rámci Mezinárodní geografické unie (IGU) se geografie průmyslu dostala na úroveň ostatních disciplín geografických věd. O čtyři roky později na dalším kongresu v Moskvě byla pracovní skupina přejmenována na „Komisi pro průmyslové systémy“ a pod tímto názvem pracovala dalších osm let. Na 25. kongresu v Paříži v roce 1984 byla vytvořena komise nová s názvem „Komise IGU pro průmyslové přeměny“. V té době za hlavní vědecký problém geografie průmyslu byly považovány aktuální změny v průmyslových technologiích, organizaci, struktuře a rozmístění průmyslu (Kortus, B., 1986). Komise vyvíjela činnost až do roku 1992. V tomto roce byla vytvořena nová komise pod názvem „Organizace průmyslového prostoru“. Předsedou nové komise byl Sergio Conti z Itálie, který předsednictví předal v roce 1999 Sam Ock Parkovi z Koreji. Ten se na 29. Mezinárodním geografickém kongresu stal předsedou nově ustavené komise „Dynamiky v ekonomickém prostoru“. Všechny výše uvedené komise patřily mezi nejaktivnější komise IGU, pořádaly řadu vědeckých sympozií a konferencí a vykazovaly poměrně bohatou publikační činnost. Bohužel po celé období působení pracovních skupin a komisí pro průmysl IGU nebyl jejich členem žádný český geograf.

Aby geografie průmyslu mohla být považována za vědu musela si vytvořit svou teorii. Z vědeckého hlediska za nejdůležitější bod poznání lze považovat teorii průmyslové lokace. Za jejího „otce“ se všeobecně považuje německý ekonom a sociolog A. Weber, který shrnul tehdejší poznatky v klasické práci z roku 1909, kdy řešil problém, jak umístit průmyslový závod vzhledem ke stálým trhům a zdrojům surovin s cílem minimalizovat dopravní náklady. Respektoval také cenu pracovní síly a účinku aglomerace, jeho cílem bylo tedy minimalizovat i výrobní náklady. Teorii se vyčítalo více nedostatků, ale je potřeba si uvědomit, že již sám autor pokládá svoji práci za počátek a ne za konec abstraktního vědeckého bádání. J.G. Sauškin (1973) dokonce konstatoval, že cílem Weberovy teorie neměl být pouze výběr a zdůvodnění nové lokace, ale spíše výběr míst průmyslové činnosti určených k likvidaci v souvislosti s procesem koncentrace výroby, kdy velké korporace pohlcovaly menší firmy, což je velmi diskutabilní. V dalších letech rozvíjeli Weberovu teorii zejména představitelé tzv. prostorové ekonomie. Brali v úvahu další parametry, ale základní podstatou teorie zůstala myšlenka minimalizace nákladů a maximalizace zisku při lokaci. Největším přínosem pro rozvoj teorie optimálního rozmístění průmyslu byli práce T. Palandera (1935), A. Lösche (1940, 1954), E. M. Hoowera (1948), M. L. Greenhuta (1956) a W. Isarda (1960). V zemích „východního bloku“ socialistickou verzi teorie průmyslové lokace rozvinul především A.E. Probst (1965). Podle V. Székelyho (1989a) všichni uvedení autoři pod optimální lokací rozuměli jenom ekonomickou optimálnost, která představovala nejvýhodnější umístění průmyslové aktivity, výlučně realizované pouze ekonomicky myslícím člověkem.

Na kvalitativně vyšší stupeň se dostalo rozpracování teorie lokace zohledněním i neekonomických požadavků, s pohledem na člověka jako na bytost nejen čistě ekonomického chování. Připouštěly se i jiné okolnosti, které ovlivňují jeho rozhodování. (preference

neekonomických výhod). Nový způsob nahlížení na výběr optimální lokace (nejen průmyslové) byl rozvíjen geografy, představiteli tzv. behaviorálního směru (např. Cyert, R., March, J., 1963, Harvey, D., 1969), kteří při studiu reálných průmyslových systémů a jejich rozmístění nacházeli jistý řád a pravidelnosti pouze při značném zevšeobecnění, se ztrátou identity studovaných objektů. Reorientace při rozpracování teorie však souvisela hlavně s celkovými změnami ve světě, a to zejména s rozvojem dopravy, energetickými krizemi, se složitou politickou situací, s růstem velkých průmyslových korporací a jejich podílu na celosvětové průmyslové výrobě apod. Vzdálenost, která byla ve Weberově teorii (přes dopravní náklady) považována za nejdůležitější prvek vhodné lokace průmyslového závodu, byla následně v řadě studií silně redukována.

Při pozdějším rozpracování teorie průmyslové lokace byla brána v úvahu daleko více sociální funkce průmyslu. Lze však konstatovat, že jak Weber, tak neoklasické teorie, jako idealizované konstrukce související s hledáním nejvýhodnějšího rozmístění na základě maximálního zisku, tak i behaviorální přístup s důrazem na prostorové aspekty procesu rozhodování a chování průmyslových podniků a také teoretické úvahy ovlivněné učením K. Marxe posunuly tvorbu teorie do kvalitativně vyšší polohy, k dokonalejšímu vysvětlení prostorové organizace průmyslu. Výzkumy geografů vedly spíše k identifikování a objasnění lokačních faktorů a průmyslových regionů, než k testování teorie. Důvodů je samozřejmě více, ale mezi hlavní patří obtíže při získávání nezbytných statistických dat a podkladů. To ovlivňuje i dnešní zaměření geografie průmyslu.

Charakteristickým rysem pro současnou geografii průmyslu je poměrně široký okruh řešených problémů. Důležitý výběr lokace nové průmyslové aktivity je výrazně doplněn analýzou prostorového fungování a interakcí existujících průmyslových systémů. Lze říci, že toto téma výzkumu získávalo postupně prioritní postavení. Vědeckotechnický pokrok však pozměnil otázku zkoumaných vztahů. V minulosti převládající studium vztahů průmysl vs. průmysl, bylo často nahrazeno studiem vztahů průmysl vs. nevýrobní instituce (vědeckovýzkumná základna, laboratoře, technologické parky, informační střediska aj.), které mají neustále větší význam pro kvalitativní rozvoj průmyslu. Tradičním zaměřením zůstává výzkum role průmyslu v rozvoji zaostalých území. Ukazuje se, že periferní oblasti mohou být atraktivnější pro rozvoj některých průmyslových odvětví, než tradiční průmyslová centra. Vzrůstá zájem o analýzu vzájemného vztahu mezi změnami v technologiích průmyslové výroby a regionálním rozvojem. Pozornost po dlouhý čas zaměřená na mikroanalýzy se vzrůstajícím významem procesu globalizace přesouvá také na makroanalýzy. Pokračuje sice zájem o studium optimálních teritoriálních výrobních komplexů, ale stále větší důraz je kladen na procesy restrukturalizace průmyslu v industriálních oblastech. Na okraji zájmu nezůstává ani studium interakcí mezi průmyslem a životním prostředím.

Objektivně zhodnotit přínos jednotlivých geografů pro rozvoj poválečné geografie průmyslu je úkol velmi obtížný. Mezi přední představitele této vědní disciplíny se však jistě řadili C. D. Harris (např. 1954a, 1954b), F. E. I. Hamilton (1974), D. Gregory (1982), C. W. Lever (1985) a B. O'Huallachain (1989). V devadesátých letech měly teoretický přínos např. studie J. A. Pecka a A. Tickella (1992), D. Leborgna a A. Lipietze (1992), R. Haytera (1997), G. Grabhera a D. Starka (1998) ad. Politické a společenské změny ve střední a východní Evropě měly značný vliv na orientaci mnoha geografů průmyslu v zahraničí, kteří se ve zvýšené míře začali studovat proces transformace průmyslu v tomto prostoru (Murrphy, A. B., 1992, Grabher, G., 1992 a 1994, Hamilton, F., E., I., 1995, Smith, A., 1995 a 1997, Dyck, I., J., 1997, Fritsch, M., 1998, Strykiewicz, T., 1999, Carter, F. W., 2000, Grotz R., 2000).

Geografie průmyslu v České republice (resp. Československu) má ještě kratší tradici než ve světě. Souvisí to ani ne tak s opožděním rozvoje průmyslu u nás ve srovnání s některými vyspělými státy Evropy, ale spíše s tím, že ekonomická (resp. sociální) geografie byla poměrně málo zastoupena na vysokoškolských pracovištích. Geografie průmyslu v Československu nebyla dlouho vyčleněná jako samostatná vědní disciplína ekonomické geografie. V tomto ohledu měly u nás jiné ekonomicko-geografické disciplíny, jako např. geografie obyvatelstva, nebo geografie sídel, daleko lepší postavení. Počátky geografie průmyslu u nás lze zasadit do druhé poloviny padesátých let. V roce 1958 publikoval v Geografickém časopisu K. Ivanička zásadní stať „Predmet, metody a vývinové smery geografie priemyslu“. Za první monografie věnované geografii průmyslu vydané na Slovensku lze považovat publikace vydané na Přírodovědecké fakultě KU v Bratislavě K. Ivanička. Geografia priemyslu Hornej Nitry (1961) a K. Ivanička a kol.: Geografia rajónu Východoslovenských železiarní (1964).

V českých zemích byly založením Kabinetu pro hospodářskou geografii ČSAV v Praze (1.1.1954) vytvořeny podmínky pro rozvoj celého tohoto oboru a jeho dílčích disciplín, tudíž i geografie průmyslu. Počátky rozvoje oboru však nebyly lehké. Hospodářská geografie podstatně více než fyzická geografie byla ovlivněna společenskými změnami v Československu po druhé světové válce. Ekonomičtí geografové museli přehodnotit dosavadní tradiční pojetí a vypracovat novou teoreticko-metodologickou základnu. Ta byla ovlivňována především sovětskými přístupy k ekonomickému rajónování a vymezení velkých průmyslových územně-výrobních komplexů (Kolosovskij, N., N., poprvé 1947; Sauškin, J., G., 1958, později Probst, A., E., 1965). Pracovníci kabinetu si však uvědomovali, že tyto přístupy není možné u nás plně aplikovat, jelikož rozsáhlé průmyslové oblasti v SSSR, vytvářené silnými kooperačními svazky mezi často značně od sebe vzdálenými centry energetiky, těžby, nebo těžkého průmyslu a zpracovatelskými středisky, nebyly pro malé Československo vůbec typické. Právě z tohoto důvodu měla na českou a slovenskou ekonomickou geografii často větší vliv polská geografie (Kuklinski, A., 1956; Leszczycki, S. a kol., 1961; Secomski, K., 1962, později Zawadski, S., M., 1965; Misztal, S., 1970 aj.).

Ekonomická geografie se na rozhraní padesátých a šedesátých let rozvíjela spíše jako jeden velký obor. Dílčí disciplíny, a mezi nimi i geografie průmyslu, tvořily jen část širěji pojatých prací, např. v práci o základních hospodářských oblastech Československé republiky (Havlík, V., Střída, M., 1958) ve studii o hospodářské geografii Sedlčanska – Voticka (Hůrský, J. a kol., 1958), v publikaci věnované problémům hospodářsko-geografických středisek (Votrubec, C. a kol., 1963) atd. Studie z geografie průmyslu se samostatně objevovaly jen ojedinele (Mareš, J., Votrubec, C., 1959; Střída, M., 1960 a 1962).

Důležitým impulsem k rozvoji geografie průmyslu byl vznik Geografického ústavu ČSAV v roce 1963 a především před něj postavený úkol vypracování nového národního atlasu ČSSR. V rámci široce pojatého projektu atlasu bylo zpracováno celkem 58 map s průmyslovou tematikou. Shromážděné podklady a zkušenosti z kartografického zpracování byly dobrými předpoklady pro další rozvoj této vědní disciplíny. V druhé polovině šedesátých let byla publikována v geografických periodikách a sbornících z vědeckých konferencí řada statí věnovaných problematice geografie průmyslu. Škoda jen, že bohaté informace, které soubor průmyslových map atlasu poskytl nebyly využity ještě efektivněji, např. ke zpracování monografie o geografii československého průmyslu (případně českého). Takto zaměřená publikace v naší geografické literatuře stále chybí.

Kromě atlasu za pozornost stojí i výsledky Geografického ústavu ČSAV dosažené při řešení výzkumného úkolu „Oblastní struktura Československa“ (Střída, M. a kol., 1967). Řešení úkolu bylo pokusem o zhodnocení průmyslové struktury jednotlivých oblastí země, včetně poskytnutí základních charakteristik vystihujících rozmístění průmyslu nejen podle odvětví, ale také oborů.

V průběhu šedesátých let se vytvořilo také na české poměry silné středisko geografie průmyslu na katedře geografie pedagogické fakulty v Plzni, reprezentované především L. Mišterou. Ten v roce 1963 v interním sborníku fakulty publikoval zásadní stať „Geografie závodů“. Své badatelské poznatky shrnul v monografii „Ekonomicko-geografické vztahy v Západočeských keramických závodech“, která vyšla v roce 1967. Analýzou rozmístění československého průmyslu se zabývali geografové ve Státním ústavu pro územní plánování. Soubor map a řadu velmi cenných tabulek dokončili již v roce 1962 (Krajíček, L. a kol.).

Geografie průmyslu začíná získávat své důležité místo o něco později také na Přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity. V roce 1967 byl zde vydán první učební text zpracovaný J. Brinkem (Úvod do geografie průmyslu). Později na tomto pracovišti napsal L. Krajíček nová přehledná skripta „Geografie průmyslu“. (1982). Na Vysoké škole ekonomické v Praze se geografii průmyslu zabývali především M. Blažek a L. Skokan. Zvláště pozitivně lze hodnotit počín VŠE, která v roce 1967 publikovala zkrácený český překlad Weberovy práce z roku 1909 pod názvem „Teorie rozmístění průmyslu“.

Na Slovensku se v šedesátých letech kromě K. Ivaničky zabýval problematikou geografie průmyslu také M. Čorný (1963), F. Brabec (1967), J. Mládek (1968), J. Sabaka (1968) a J. Kosír (1969). V případě později publikačně velmi činného J. Mládka šlo o první publikaci, která byla věnována koncentraci a střediskům průmyslu na středním Pováží.

Také v sedmdesátých letech bylo nejvíce vědeckých článků k problematice českého průmyslu publikováno pracovníky Geografického ústavu ČSAV. Hlavní pozornost byla věnována problematice regionalizace průmyslu. Některé přístupy k regionalizaci však byly ověřovány již v roce 1969. Po jejich ověření (Střída, M., 1969, Mareš, J., 1969a, Mikulík, O., 1972) byla vypracována definitivní metodika regionalizace, ve které byl průmyslový region definován jako území tvořené jádrem (jedna nebo několik obcí s průmyslem) a širším zázemím jádra, spojeného s ním dojížděnou pracovníků do průmyslu. Výsledky byly dokumentovány i barevnými mapami v měřítku 1:500 000. Regionalizace průmyslu ČR byla později souhrnně zveřejněna v monografii J. Mareše (1980c). Metoda regionalizace nalezla širší ohlas i v zahraničí a byla použita mj. i při regionalizaci průmyslu v bývalé NDR.

Za přínosné lze považovat i práce, které se zabývaly rozpracováváním metodiky studia vlivu průmyslu na životní prostředí (Halouzka, P., Mareš, J., 1971, 1972, Mareš, J., 1972) a empirické studie hodnotící interakce průmyslu s prostředím v globálním měřítku (např. Mareš, J., 1973) nebo ve vybraných oblastech (např. Mikulík, O., 1975). Po roce 1975 se Geografický ústav ČSAV soustředil na studium využití potenciálu krajiny a v souvislosti s tím byla řešena otázka potenciálu průmyslové výroby pro regionální rozvoj (viz. Mareš, J., 1980a). V osmdesátých letech se však na tomto pracovišti průmysl dostal na okraj zájmu vědecko-výzkumné činnosti.

Geografie průmyslu byla nadále rozvíjena na Katedře geografie Pedagogické fakulty v Plzni. V roce 1980 obhájil L. Mištera doktorskou disertační práci na téma geografie závodů. Průmyslem se zabývali i další učitelé katedry. Šlo o S. Mírvalda, který poprvé v roce 1972

publikoval stať věnovanou strukturálním změnám průmyslové výroby v pohraničí, a také J. Dvořáka, zabývajícího se geografii pivovarnictví (Dvořák, V., 1976). V souladu s řešením dílčích úkolů základního výzkumu Katedry geografie Přírodovědecké fakulty UJEP v Brně se o problematiku průmyslu malých oblastí zajímal M. Drápal. Jeho publikační činnost byla vázána především k regionu Rosicko-Oslavanska. Na Karlově univerzitě byla v roce 1976 obhájena kandidátská disertační práce T. Fominy, která hodnotila geografické aspekty vývoje průmyslu v Československu v letech 1965 – 1974. Shrnující poznatky byly publikovány ve sborníku *Acta Universitatis Carolinae – Geographica* (Fomina, T., 1977). V tomto časopise vycházely i odborné články L. Krajíčka věnované především průmyslu Prahy a jejího zázemí (např. Krajíček, L., 1976). Rozmísťováním výrobních sil a jeho vlivem na sídelní strukturu Čech a Moravy se zabýval P. Šindler (1981). Z článků geografů působících ve výzkumných ústavech stojí za pozornost stať V. Baara (1984) z Výzkumného ústavu rozvoje oblastí a měst, analyzující změny ve struktuře průmyslové výroby a vývozu v Československu v letech 1976 – 1980.

V sedmdesátých letech se problematice českého průmyslu začínají u nás podrobněji věnovat také historici působící v Československé akademii věd (Slezský ústav ČSAV v Opavě a Ústav československých a světových dějin v Praze). Ve Slezském ústavu byl v první fázi výzkum orientován na studium formování odvětvové a územní struktury hornických a železářských oblastí v českých zemích (např. Matějček, J., 1975, 1979a, 1979b), po roce 1980 byla věnována pozornost také dalším průmyslovým oblastem (zejména se jednalo o oblasti s významným zastoupením textilního průmyslu). Vývoj průmyslových oblastí byl sledován do konce roku 1930. Výsledky výzkumu kromě J. Matějčka (1984) publikovali také K. Sommer (1983) a J. Steiner (1984). Ústav československých a světových dějin ČSAV řešil dlouhodobě úkol „Historické změny v prostorové organizaci průmyslu v českých zemích“, na jehož řešení se podíleli i geografové. Poznatky z tohoto výzkumu byly prezentovány na mezinárodním fóru, a to především na zasedáních pracovní skupiny IGU „Historické změny v prostorové organizaci“. Ústav mimo jiné připravil i tři monotematické sborníky „Historická geografie“ věnované třem kongresům IGU (Tokio 1980, Paříž 1984 a Sydney 1988). Vývojem československého průmyslu po roce 1945 se zde zabýval především L. Kopačka (1975, 1980, 1983 a 1984).

Geografové na Slovensku v sedmdesátých letech věnovali mimořádné úsilí přípravě atlasu Slovenska (Mazur, E. ed., 1980). Vedoucím tématické skupiny, která připravovala mapy průmyslu byl K. Ivanička. Slovenskou geografii průmyslu na domácím i mezinárodním fóru reprezentoval nejčastěji J. Mládek. Ten se původně zabýval studiem metodických problémů geografie průmyslu. Šlo především o způsoby analýzy koncentrace průmyslu (1972a), měření teritoriální průmyslové specializace (1972b), studium lokalizačních faktorů (1973), metodiky typologie průmyslových center (1975), vymezení průmyslových uzlů (1979) a analýzu vztahu urbanizace a industrializace (1986). Později teoretické poznatky aplikoval při výzkumu průmyslového komplexu Slovenska. Mládkova monografie s názvem „Teritoriálne priemyselné útvary Slovenska“ vyšla v roce 1990. Za pozornost geografů stojí společná práce O. Bašovského a J. Mládky (1984) k problematice koncentrace obyvatelstva a průmyslu v regionálních geomorfologických jednotkách Slovenska. Z ostatních slovenských geografů průmyslu nelze opomenout ty, kteří působili na katedrách geografie pedagogických fakult. Za představitele geografie závodů na Slovensku lze považovat především J. Sabaku (např. 1972, 1976), studiem teritoriálních průmyslových útvarů se zabývala A. Dubcová (1984) a analýzou rozmístění potravinářského průmyslu na Slovensku V. Kandráčová (1985). Z geografů působících mimo akademickou sféru byl asi nejznámějším J. Silván, který v roce 1979 obhájil

kandidátskou disertační práci s názvem „Proces formovania územno – výrobných komplexov v SSR.“.

Po roce 1989 zůstává na Slovensku nadále nejvíce publikujícím autorem J. Mládek. Hlavní pozornost v geografii průmyslu soustředil na analýzu geografických aspektů transformačního procesu v SR. Své poznatky publikoval nejen v domácím odborném tisku (např. 1995a, 1996, 2002), ale také v zahraničí (např. 1995b, 1996 – spolu s G. Kroll, 1997 atd.). Stav prostorového rozmístění slovenského průmyslu po roce 1989 znázornil společně se svými spolupracovníky z Univerzity Komenského v Bratislavě v tematických mapách průmyslu, které jsou součástí Atlasu krajiny Slovenskej republiky (2002). V devadesátých letech byla na tomto pracovišti kromě jiného věnována pozornost problematice vlivu zahraničních investic do průmyslu na regionální rozvoj SR (T. Blažík, 1996, 1998a, 1998b, M. Kulla, 2001). Problematikou lokalizace průmyslu v Bratislavě v nových společenských podmínkách se zabýval P. Korec (1995), transformací průmyslu ve vybraných regionech Slovenska V. Lauko (1999). Z ostatních univerzitních pracovišť na Slovensku se lze zmínit o publikační činnosti především A. Dubcové (1998, 1999).

Do nové generace geografů průmyslu na Slovensku lze zařadit mj. V. Szekelyho a J. Szöllöse z Geografického ústavu SAV a D. Popjakovou z Katedry geografie Prešovské univerzity. Kandidátská disertační práce V. Szekelyho z roku 1991 se zabývala geografickou analýzou průmyslu Spiše. U tohoto autora lze vyzvednout zejména jeho článek monitorující geografii průmyslu na Slovensku v letech 1961 – 1995 (Szekely, V., 1997). Hlavní pozornost J. Szöllöse je věnována energetice a jejímu vlivu na regionální rozvoj (1993 a 1995). Disertační práce D. Popjakové o transformaci průmyslu v regionu Šariše vyšla knižně v roce 2001. Po roce 1989 se slovenská geografie průmyslu zaměřuje na analýzu probíhajícího transformačního procesu ekonomiky na území SR.

Orientace na problematiku transformace průmyslu lze pozorovat také v současné české ekonomické geografii. Zánik Geografického ústavu AV ČR znamenal pokles publikačních aktivit českých geografů zabývajících se průmyslem. Těžiště výzkumu se přesunulo na vysoké školy. Surovinovou základnou a jejím využíváním se zabýval L. Krajíček (1995b). Strukturální změny v českém průmyslu po roce 1989 analyzoval L. Kopačka (1994, 1996, 2000, 2003). O internacionalizaci českého průmyslu a jeho restrukturalizaci se zajímal také D. Uhlíř (1998). V druhé polovině devadesátých let se velká část vědecko – výzkumné kapacity geografických vysokoškolských pracovišť zaměřila na regionální rozvoj českého pohraničí. Strukturální změny průmyslové výroby v těchto oblastech studovali zejména J. Dokoupil. a P. Wilam (1999). Transformace českého průmyslu je však nejpodrobněji sledována na Geografickém ústavu Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Změny v územní a odvětvové struktuře v devadesátých letech a na počátku tohoto století včetně dopadu privatizace hodnotili kromě autora habilitační práce Z. Szczyrba (1994), J. Kunc (1999, 2000), M. Vančura (2002), P. Kostlán (2002), V. Novák a R. Řeřicha (společně s J. Kuncem, 2003). Např. M. Vančura byl spoluřešitelem doposud jediného geografického výzkumného úkolu zaměřeného výhradně na problematiku průmyslu pod názvem „Geografické aspekty transformace českého průmyslu“ (1999). Poznatky získané řešením úkolu byly později představeny na řadě odborných seminářů a konferencí. Z geografů působících mimo geografické katedry je také nezbytné se zmínit o M. Viturkovi (Ekonomicko správní fakulta MU v Brně), který v publikuje zejména v problematice zahraničních investic a jejich vlivu na regionální rozvoj (např. 1998, 1999, 2000a a 2000b). Je zřejmé, že také v ČR se na první místo vědeckého zájmu českých geografů průmyslu dostal problém objektivního hodnocení změn v průmyslu a jejich vlivu na rozvoj měst a regionů různého řádu.